

emcdda.europa.eu

Taikinys – narkotikai

Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro trumpas pranešimas

ISSN 1725-8510

Narkotikai ir nusikaltimai – sudėtingas ryšys

Tikslas apibrėžti su narkotikais susijusius nusikaltimus

Būtinybė užkirsti kelią nusikaltimams, susijusiems su narkotikais, Europos politikos darbotvarkėje iškelta kaip vienas svarbiausių klausimų, o dabartinėje ES kovos su narkotikais strategijoje tai laikoma viena pagrindinių veiklos sričių, kuri padėtų visapusiškai užtikrinti plačiosios visuomenės saugumą. Tačiau prieš pradėdant svarstyti šios problemos mastą ir intervencinių priemonių poveikį, būtina susitarti dėl sąvokų, kuriomis apibūdinama problema. Tai pripažįstama ir dabartiniame ES kovos su narkotikais darbo plane (2005–2008 m.), kuriame viena iš iškeltų uždavinių yra būtent su narkotikais susijusio nusikaltimo bendro apibrėžimo sukūrimas. Šiose trumpose politikos instrukcijose apžvelgiamos įvairios nusikaltimų rūšys, kurias būtų galima priskirti vienai bendrai su narkotikais susijusių nusikaltimų grupei.

Palyginus su visais gyventojais, labai didelė nusikaltėlių dalis prisipažįsta vartojantys narkotikus, o narkomanai dažnai yra nusikaltėliai. Tačiau narkotikų ir nusikaltimų ryšys nėra toks tiesioginis ir paprastas. Nėra jis ir visuotinis: daugelis pakartotinai nusikalstančių žmonių nevartoja narkotikų ir, priešingai, daugelis narkomanų nepadaro jokių nusikaltimų (išskyrus narkotikų vartojimą ir laikymą, tai jau laikoma nusikaltimu).

Nors tyrimai nerodo aiškaus ryšio tarp eksperimentavimo su narkotikais ir nusikalstamumo, jie vis dėlto rodo, kad prieš įprantant vartoti narkotikus dažnai padaroma nusikaltimų. Tai ypač būdinga tiems narkotikams, prie kurių greitai priprantama ir dėl kurių atsiranda problemų – kaip antai heroinas arba krekas. Tyrimai taip pat rodo, kad narkomanai, siekdami prasimanyti pinigų narkotikams, gali vogti. Profesionalus nusikaltėlis gali leisti pinigus narkotikams norėdamas parodyti, kad jis turtingas ir

užima tam tikrą padėtį, todėl narkotikai gali tapti jo iškreipto gyvenimo dalimi. Kai kurie iš jų gali pradėti vis reguliariau vartoti narkotikus ir tapti narkomanais, o tai savo ruožtu juos verčia įsipainioti į nusikaltimus arba narkotikų rinką. Taigi nusikaltimai ir narkotikų vartojimas gali vienas kitą skatinti: rizika tapti narkomanais yra didesnė asmenims, priklausantiems nusikalstamų struktūrų aplinkai, o rizika įsipainioti į nusikaltimus yra didesnė asmenims, kurie turi narkotikų vartojimo problemų.

Tyrimais yra atskleista įvairių rizikos veiksnių, skatinančių nusikaltimus ir narkotikų vartojimą (kai kurie iš jų bendri, kai kurie ne). Teigiama, kad gyvenimo būdo, kurį pasirenka asmuo, nukrypimas nuo priimtų normų gali turėti įtakos įvairiems asmeniniams, socialiniams, kultūriniais ir aplinkos veiksniams, susijusiems su narkotikų vartojimu, kurie lemia, ar nusikaltimų vykdymas ir narkotikų vartojimas tęsis ir dažnės, ar po truputį išnyks.

Sąvokos

Terminas „su narkotikais susijęs nusikaltimas“ apima keturis nusikaltimų tipus:

Psichofarmakologiniai nusikaltimai: tai nusikaltimai, įvykdyti iš karto apsvaigus nuo psichoaktyviųjų medžiagų arba nuolat jas vartojant.

Nusikaltimai, įvykdyti dėl ekonominių priežasčių: nusikaltimai, įvykdyti siekiant gauti pinigų (arba narkotikų) narkotikų vartojimo poreikiui tenkinti.

Sisteminiai nusikaltimai: nusikaltimai, įvykdyti nelegalioje prekybos narkotikais rinkoje kaip nelegalaus narkotikų tiekimo, platinimo ir vartojimo verslo dalis.

Narkotikus reglamentuojančių įstatymų pažeidimai: nusikaltimai, kuriais pažeidžiami narkotikus reglamentuojantys (ar panašaus pobūdžio) įstatymai.

Pagrindiniai klausimai trumpai

1. Sąvoką „su narkotikais susijęs nusikaltimas“ įvairių sričių specialistai supranta labai įvairiai: apibrėžimas, kuriame išskiriamos keturios kategorijos, čia siūlomas kaip priemonė geriau suvokti šių nusikaltimų esmę.
2. Nors smurtas dėl psichofarmakologinio poveikio labiausiai siejamas su alkoholio vartojimu, nelegalių narkotikų ir ypač stimuliantų vartojimas gali lemti nusikalstamą elgesį ir paaštrinti jau esamas psichopatologines ir socialines problemas arba padidinti paranoidinių ar psichozinių priepuolių riziką.
3. Nusikaltimai dėl ekonominių priežasčių dažnai būdavo laikomi nuoseklia priklausomybės nuo narkotikų pasekme, todėl sumažėjus tokių nusikaltimų skaičiui paprastai manoma, kad taikytos kovos su narkomanija intervencinės priemonės pasiteisino.
4. Kadangi narkotikų rinkos yra nelegalios, jose įvyksta ne tik su narkotikų tiekimu ir platinimu susiję nusikaltimai, bet ir tam tikri kiti, dažnai smurtiniai, nusikaltimai, kurie turi didelės įtakos aplinkiniam rajonui ar vietos bendruomenei.
5. Narkotikus reglamentuojančių įstatymų pažeidimams skiriama didelė teisėsaugos ir baudžiamosios teisės išteklių dalis, kuri dažnai paaimama iš kitų sričių ir todėl gali turėti įtakos kitų nusikaltimų skaičiui.
6. Nors ir bandymai nacionaliniu lygmeniu įvertinti su narkotikais susijusių nusikaltimų mastą ir tendencijas yra negausūs, jie rodo, kad susiduriama su daugeliu (konceptualių ir metodinių) klausimų ir problemų.

Su narkotikais susijusių nusikaltimų apibrėžimas padeda įvertinti jų mastą ir pobūdį

1. Su narkotikais susijusių nusikaltimų apibrėžimas

Bet koks bandymas pritaikyti standartinį apibrėžimą tokiam sudėtingam reiškiniui kaip su narkotikais susijęs nusikaltimas neleistinai supaprastina šį uždavinį. Tačiau su narkotikais susijusių nusikaltimų apibrėžimas yra labai svarbus, norint įvertinti jų mastą, pobūdį ir tendencijas. Yra siūloma labai daug įvairių modelių narkotikų ir nusikalstamumo ryšiui paaiškinti: nusikaltimai atveda prie narkotikų; narkotikai atveda prie nusikaltimų; narkotikai ir nusikaltimai neatsiejami tarpusavyje susiję; narkotikų vartojimą ir nusikaltimus skatinantys įvairūs kiti veiksniai ir jų priežastys yra tos pačios. Iš tikrųjų kiekvienas modelis tinka tam tikrais atvejais ir gali būti pritaikytas tam tikriems narkotikus vartojančių asmenų pogrupiams ir tam tikroms su narkotikais susijusių nusikaltimų rūšims. Svarbu atsiminti, kad narkotikų ir nusikaltimų ryšys gali būti dinamiškas ir ilgainiui kisti net vieno asmens atveju.

Empiriniuose narkotikų ir nusikaltimų ryšio tyrinėjimuose vis dažniau taikoma Goldstein pasiūlyta trijų komponentų struktūra. Pagal šį modelį narkotikų vartojimas priveda prie smurto integruojantis psichofarmakologinių nusikaltimų, nusikaltimų dėl ekonominių priežasčių ir sisteminių nusikaltimų modeliams. Nors šis metodas galbūt neapima visų galimų narkotikų ir nusikalstamumo sąsajų, vis dėlto tai yra naudingas pagrindas su narkotikais susijusiems nusikaltimams analizuoti. Be to, žvelgiant iš vykdomos politikos perspektyvos, naudinga atkreipti dėmesį į teisinį sąvokos apibrėžimo modelį, kuriame narkotikus reguliuojančių įstatymų pažeidimai laikomi atskira su narkotikais susijusių nusikaltimų rūšimi. Tokiu būdu išvestas koncepcinis modelis, į kurį įeina keturios su narkotikais susijusių nusikaltimų kategorijos, sudaro šiame straipsnyje naudojamo „su narkotikais susijusio nusikaltimo“ apibrėžimo pagrindą; toliau aptariamos atskiros tokio apibrėžimo dalys.

2. Psichofarmakologiniai nusikaltimai

Pagal psichofarmakologinį modelį atsitiktinis arba nuolatinis psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas gali sukelti agresiją ir smurtą. Tokie narkotikai sukelia susijaudinimą, irzlumą, baimę ir paranoją, didelius nuotaikos pokyčius, nebeslopinami impulsai, sutrinka pažintiniai ir mąstymo gebėjimai; kiekvienas iš šių veiksnių gali lemti nusikalstamą elgesį. Į šią kategoriją taip pat svarbu įtraukti nusikaltimus, kuriuos išprovokuoja narkotikus vartojanti nusikaltimo auka. Apie tokius nusikaltimus žinoma mažiau, nes apie daugelį jų nepranešama. Taigi psichofarmakologiniams nusikaltimams turėtų būti priskirtas ne tik narkotikų poveikio išprovokuotas smurtas, bet ir tokie nusikaltimai kaip seksualinė prievarta prieš apsvaigusią nuo psichoaktyviųjų medžiagų auką ir bejėgių dėl pavartotų narkotikų asmenų apiplėšimas ir sumušimas.

Tyrimai rodo, kad yra aiškus ryšys tarp apsvaigimo nuo alkoholio ir psichofarmakologinių nusikaltimų, ypač smurto. Šiuo atžvilgiu stimulantai – krekas ir amfetaminai – gana toli atsilieka nuo alkoholio. Manoma, kad opiatų ir kanapių vartojimo psichofarmakologinis poveikis nesukelia nusikaltimų, nes šie narkotikai paprastai mažina agresiją. Tačiau irzlumas, kuris atsiranda užsisklendus savyje, taip pat su šių narkotikų vartojimu susijusios sveikatos problemos gali didinti polinkį į smurtą. Kai kurie narkotikai (pvz., heroinas, raminamieji vaistai) gali net slopinti smurto impulsus ir agresiją.

Nors daugelio neteisėtų narkotikų farmakologija gerai žinoma, konkretūs mechanizmai, per kuriuos jie skatina smurtinį elgesį, nėra visiškai aiškūs, tačiau žinoma, kad kai kurios medžiagos, paprastai stimulantai, sukelia psichozes ir gali paaštrinti jau esamas elgesio problemas. Nepaisant viso, kas pasakyta, jokiai psichoaktyviajai medžiagai negalima priskirti universalių kriminogeninių požymių, nes psichoaktyviųjų medžiagų

„Būtinybė sumažinti su narkotikais susijusį nusikalstamumą dabar pripažįstama kaip svarbus Europos politikos tikslas. Priimti aiškų su narkotikais susijusio nusikaltimo apibrėžimą – pirmasis esminis žingsnis, jei norime sukurti metodiką, kaip įvertinti ne tik tikrąjį problemos mastą, bet ir mūsų politikos bei veiksmų poveikį.“

EMCDDA valdančiosios tarybos pirmininkas Marcel Reimen

poveikis elgsenai gali priklausyti nuo individualių asmens ir aplinkos veiksnių.

3. Nusikaltimai, įvykdyti dėl ekonominių priežasčių

Priklausomybė nuo brangių narkotinių medžiagų gali versti žmogų daryti nusikaltimus, kad gautų pinigų vartojamiems narkotikams. Jie gali griebtis tokių veiksmų, kurie pripažįstami nusikaltimais bendru sutarimu, pavyzdžiui, narkotikų pardavinėjimas arba prostitucija (tose šalyse, kuriose tai laikoma nusikaltimu), ir savanaudiškų turtinių nusikaltimų (pvz., vagysčių iš parduotuvių, plėšimų, įsilaužimų). Tokiems nusikaltėliams kartais atsilyginama narkotikais. Šiai su narkotikais susijusiai nusikaltimų grupei taip pat priklauso receptų padirbinėjimas, narkomanų įsilaužimai į vaistines, nes tokiu būdu jie gauna vaistų, kuriuos galima vartoti kaip neteisėtų produktų pakaitalus.

Nors daugelis narkotikus vartojančių asmenų savanaudiškus turtinius nusikaltimus įvykdo progai pasitaikius, kai kurie nusikaltimai reikalauja didesnių įgūdžių, o kai kurie – net tam tikros specializacijos. Pavyzdžiui, sukčiavimas ir grobstymas yra „inteligentiški“ nusikaltimai, kuriems įvykdyti reikia specialios profesinės aplinkos.

Nors terminas „neįveikiamas potraukis“ reiškia, kad asmuo turi priklausomybę, šios kategorijos nusikaltėliams priskiriami visi asmenys, narkotikams įsigyti naudojantys neteisėtą pajamas, kurių dydis priklauso

nuo vartojamos medžiagos rūšies ir vartojimo būdo, socialinės ir ekonominės tokių asmenų padėties ir nuo to, kiek jų gyvenimo būdas yra nukrypęs nuo priimtų normų. Žinoma, ne visi asmenys, priklausantys nuo brangių narkotikų, įvykdo ekonominius nusikaltimus: galbūt jie reguliuoja narkotikų vartojimą pagal savo finansines galimybes ir narkotikų kainas, galbūt bando didinti savo teisėtus pajamas (socialines pašalpas arba daugiau dirba, užstato daiktus) ar vengia išlaidų, didindami pajamas „natūra“ (taupo būsto, maisto ir t. t. sąskaita). Daugelis narkotikus vartojančių asmenų derina tokias priemones.

4. Sisteminiai nusikaltimai

Sisteminiams nusikaltimams paprastai vadinami smurtiniai veiksmai (pvz., užpuolimai, nužudymai), susiję su neteisėtu narkotikų rinka, verčiantis narkotikų tiekimu, platinimu ir vartojimu. Smurto kaip kontrolės strategijos griebiamasi įvairiausioms aplinkybėms: iškilus teritoriniams ginčams, baudžiant už sukčiavimą, susirenkant skolas ir susirėmimuose su policija. Narkotikus gaminančiose ir tranzitinėse šalyse, kur kyba grėsmė teisei valstybei, sisteminiams nusikaltimams gali būti priskirtas, pavyzdžiui, neteisėtais narkotikais prekiaujančių asmenų vykdomas įmonių, vyriausybių ir bankų papirkėnėjimas arba nusikaltimai žmoniškumui.

Sistemini smurtas neatsiejama susijęs su draudimu, nes jis daugiausia kyba dėl neteisėto rinkos pobūdžio, kurioje gaunamas didžiulis pelnas ir kurios dalyviai negali veikti pagal priimtus verslo įstatymus. Čia nėra tiesioginio ryšio su narkotikų vartojimu, ir apskritai ne visai aišku, ar narkotikai (prekyba jais ir vartojimas) lemia sisteminius nusikaltimus, ar viskas vyksta atvirkščiai, o galbūt narkotikai yra tik to paties gyvenimo būdo dalis. Tačiau smurto plitimas narkotikų rinkose gali padidinti tikimybę, kad narkotikų vartotojai taps smurtinių nusikaltimų vykdytojais arba aukomis.

Yra teigiančių, kad didelė su narkotikais susijusių nusikaltimų, ypač smurtinių

nusikaltimų, dalis – rinkoje veikiančių jėgų rezultatas. Tačiau labiau tikėtina, kad sisteminiai nusikaltimai vykdomi tam tikrais ciklais pagal atskirų narkotikų rinkų dinamikos pokyčius, kaip antai narkotikų paklausos ir pasiūlos pokyčiai ar pelningumo ir bendruomenės požiūrio į smurtinį elgesį svyravimai.

5. Narkotikus reglamentuojančių įstatymų pažeidimai

Narkotikus reglamentuojančių įstatymų pažeidimams galima priskirti ne tik tokius nusikaltimus kaip narkotikų vartojimas, laikymas, auginimas, gaminimas, įvežimas ir neteisėta prekyba, bet ir kitus su tuo susijusius nusikaltimus, kaip anta ineteisėta prekursorių gamyba bei prekyba arba pinigų plovimas. Vairavimas apsvaigus nuo narkotikų taip pat įeina į šių su narkotikais susijusių nusikaltimų kategoriją.

Vykdam su narkotikais susijusių nusikaltimų tyrimus dažnai būdavo neatkreipiamas dėmesys į narkotikus reglamentuojančių įstatymų pažeidimus, nes tokiuose nusikaltimuose narkotikų ir nusikalstamumo ryšys yra visiškai kitokios prigimties – čia narkotikai ir nusikaltimai iš principo susiję tik per teisę, o tiesioginio ryšio nėra. Savo prigimtimi tokie nusikaltimai susiję su tam tikrų psichoaktyviųjų medžiagų draudimu. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį į tuos uždraustus narkotikus, nes jie yra viena iš smurto narkotikų rinkoje priežasčių, o didėjant tokių narkotikų kainai, gali padidėti nusikaltimų ekonominius motyvais skaičius. Be to, narkotikus reglamentuojančių įstatymų pažeidimams būtina skirti daug teisėsaugos ir baudžiamosios teisės sistemos pastangų ir išteklių.

Narkotikų vartojimas gali daryti netiesioginį poveikį ne tik narkotikus reglamentuojančių įstatymų pažeidimams, bet ir kitiems nusikaltimams. Žvelgiant iš ekonominio taško, t. y. suprantant, kad nusikaltimų skaičius priklauso nuo kainų ir paskatų, aišku, kad didinant išteklius kovos su narkotikais įstatymų vykdymui mažėja kitų nusikaltimų tyrimo sritims skirti išteklių. Nuo tokių nusikaltimų išsisukama lengviau (t. y. mažėja arešto tikimybė ir įkalinimo laikas), todėl gali padidėti jų skaičius.

6. Su narkotikais susijusių nusikaltimų kiekybinis įvertinimas – problemos ir iššūkiai

Atlikta daug tyrimų, kuriuose tiriama narkotikų vartojimo ir prekybos bei nusikalstamumo ryšiai, daugiausia Jungtinėse Amerikos Valstijose. Paprastai tokių tyrimų objektas – nelaisvėje esančių asmenų, pavyzdžiui, nuo narkomanijos gydomų pacientų ar areštuotų asmenų nusikaltimų pobūdis, todėl tokie tyrimai neatskleidžia bendro kompleksinio narkotikų ir nusikalstamumo ryšio visoje visuomenėje.

Visuomet sunku įvertinti tikrąjį bet kokios rūšies nusikaltimo mastą, vadinamąjį „juodąjį skaičių“, remiantis tik tokių nusikaltimų užregistruota dalimi, o su narkotikais susijusių nusikaltimų atveju tai ypač sunku. Išskyrus narkotikus reglamentuojančių įstatymų pažeidimus, registruojant kokį nors nusikaltimą nenurodoma, ar jį galima laikyti su narkotikais susijusiu nusikaltimu, todėl oficialios statistikos nauda vertinant tik su narkotikais susijusių nusikaltimų mastą yra menka. Tačiau kai kuriuose tyrimuose buvo bandoma įvertinti įvairių rūšių su narkotikais susijusių nusikaltimų procentinę dalį ir remiantis tuo įvertinti bendrą su narkotikais susijusių nusikaltimų skaičių.

Ypač sunku nustatyti narkotikų ir nusikaltimų ryšio pobūdį, būtent ar vieno elgesio pakanka, kad būtų išprovokuotas kitas elgesys (stiprus priežastinis ryšys), ar vienas elgesys yra būtina kito elgesio atsiradimo priežastis (silpnas priežastinis ryšys). Tačiau bet kuriame narkotikų ir nusikaltimų tyrime svarbu atskirti priežastinį abiejų tipų elgesio ryšį apskritai asmens gyvenime (t. y. sieti su laiku) ir elgesį, kuris atsiranda tik konkrečiomis nusikaltimo įvykdymo aplinkybėmis.

Siūlomos keturios su narkotikais susijusių nusikaltimų kategorijos ir modeliai, iš kurių jos yra išvedamos, vieni kitų nepanaikina. Ir modeliai, ir nusikaltimų kategorijos gali iš dalies sutapti, lygiai taip kaip ir asmenų grupės, kurios juos įvykdo. Tiksliau sakant, skirstymas į kategorijas – tai tik „idealių tipų“ išskyrimas, kad lengviau būtų galima suvokti su narkotikais susijusius nusikaltimus ir juos lyginti.

„**Taikinys – narkotikai**“ – tai politinių ataskaitų serija, kurią spausdina Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centras (ENNSC), kurio būstinė yra Lisabonoje. Šios ataskaitos leidžiamos tris kartus per metus 23 oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis ir turkų beilų norvegų kalbomis. Anglų kalba yra originalo kalba. Šios beilų ataskaitas į galima dauginti, nurodžius šaltinį.

Dėl nemokamos šio leidinio prenumeratos prašome susisiekti su mumis el. paštu: publications@emcdda.europa.eu

Rua da Cruz de Santa Apolónia, 23-25, 1149-045 Lisbon, Portugal
Tel. (351) 218 11 30 00 • Faks. (351) 218 13 17 11
info@emcdda.europa.eu • <http://www.emcdda.europa.eu>

Išvados

Su narkotikais susijusių nusikaltimų apibrėžimas: kai kurie strateginiai teiginiai

1. Įvairūs veiksniai ir sąlygos veda nusikaltėlių ir narkotikus vartojančių asmenų populiacijas įvairiais gyvenimo keliais, kur gali pasireikšti (ar nepasireikšti) konkretus ryšys tarp narkotikų ir nusikaltimų. Todėl tirti su narkotikais susijusius nusikaltimus reikia diferencijuotais ir tikslingais metodais, nepamirštant tokių nusikaltimų sudėtingumą.
2. Suprasti narkotikų ir nusikaltimų ryšį svarbu ne tik teoriškai, bet ir viešajai politikai, nes žinios apie tokius ryšius lemia visuomenės reakciją į nusikaltimus, susijusius su narkotikais. Todėl būtina Europoje skatinti narkotikų ir nusikaltimų ryšio bei jo įvairių apraiškų tyrimus, kad būtų galima nustatyti, kaip mažinti su narkotikais susijusį nusikalstamumą.
3. Nors siekis apibrėžti su narkotikais susijusius nusikaltimus yra supaprastintas uždavinys, nes neatsižvelgiama į visą narkotikų ir nusikaltimų ryšio sudėtingumą, aiški sąvokos „su narkotikais susijęs nusikaltimas“ apibrėžtis – būtina tokių nusikaltimų įvertinimo prielaida.
4. Norint įvertinti Europoje su narkotikais susijusių nusikaltimų mastą, pobūdį ir tendencijas, būtina sukurti gerus metodus, paremtus daugelio šaltinių modeliais.
5. Kad socialinių narkomanijos sąnaudų tyrimai turėtų prasmę, ypač svarbu parengti nacionalinius su narkotikais susijusio nusikalstamumo masto ir pobūdžio vertinimus, nes atliekant tokius tyrimus dažnai atsižvelgiama ne į visus su narkotikais susijusius nusikaltimus, o tik į narkotikus reguliuojančių įstatymų pažeidimus.
6. Su narkotikais susijusio nusikalstamumo vertinimo metodika padės geriau įvertinti intervencinių priemonių, skirtų sumažinti su narkotikais susijusį nusikalstamumą, poveikį, kai siekiama ne tik mažinti narkotikų paklausą (gydant, taikant žalos mažinimo priemones), bet ir užkirsti kelią bei mažinti nusikalstamumą (situacinių nusikaltimų prevencija, alternatyvios įkalinimui bausmės, socialinių nusikaltimų prevencija).

Pagrindiniai šaltiniai

Barré, M.-D., Richard, D. ir Senon, J.-L., Dossier: *Délinquance et toxicomanie*, Revue documentaire Toxibase, Lyon, Nr. 2, 1997.

Bean, P., *Drugs and crime*, Willan Publishing, Devon, 2002.

Bennett, T. ir Holloway, K., „Disaggregating the relationship between drug misuse and crime“, *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, t. 38(1), p. 102–121, 2005.

Brochu, S., *Drogue et criminalité. Une relation complexe*, Perspectives criminologiques, Presses de l'Université de Montréal in collaboration with Presse de l'Université d'Ottawa and De Boeck Université, Montréal/Brussels, 1995.

Connolly, J., *Drugs and crime in Ireland*, Overview 3, Health Research Board, Dublin, 2006.

Da Agra, C., *Entre droga e crime: actores, espaços, trajetórias*, Coleção Comportamentos, Editorial Notícias, Lisbon, 1998.

Goldstein, P.J., „The drugs/violence nexus: a tripartite conceptual framework“, *Journal of Drug Issues*, t. 15, p. 493–506, 1985.

MacCoun, R., Kilmer, B. ir Reuter, P., „Research on drugs–crime linkages: the next generation“, in *Towards a drugs and crime research agenda for the 21st century, Special report*, US Department of Justice, Washington, DC, 2003.

Stevens, A., Trace, M. ir Bewley-Taylor, D., *Reducing drug-related crime: an overview of the global evidence*, Report 5, The Beckley Foundation Drug Policy Programme, Witley, UK, 2005.

White, H.R. ir Gorman, D.M., „Dynamics of the drug-crime relationship“, *Criminal Justice 2000, Vol. 1 The nature of crime: continuity and change*, p. 151–218, US Department of Justice, Washington, DC, 2000.

Informacija internete

Australijos kriminologijos institutas, Australija

DUMA (narkomanijos stebėjimo) projektas: <http://www.aic.gov.au/research/duma/>

DUCO (narkotikai tarp nusikaltėlių) projektas: <http://www.aic.gov.au/research/projects/0019-intro.html>

Vidaus reikalų ministerija, Jungtinė Karalystė:

Narkotikų žalos indeksas: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/notes/rdsolr2405.html>

Leidinių biuras
Publications.europa.eu

OFICIALUS LEIDĖJAS: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras

© Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centras, 2007

DIREKTORIUS: Wolfgang Götz

LEIDĖJAS: Peter Fay

AUTORĖ: Chloé Carpentier

GRAFINĖ KONCEPCIJA: Dutton Merrifield Ltd, Jungtinė Karalystė

Printed in Belgium